

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM SÚGÓKÖNYVEI.

DR. VÉRTESY JENŐTŐL.

A Magyar Nemzeti Múzeum 1904-ben kezdte gyűjteni a sűgőkőnyveket. Valamint a nyomtatványi osztály célja össze-
gyűjteni mindazt, a mi magyar nyelven íródott vagy magyar-
országi sajtó alól került ki, a kéziratár is összeszedi mindama
darabok kéziratát, melyek magyar szinpadon kerültek szinre
s nyomtatásban nem jelentek meg. E szempont eleinte nem
érvényesült teljesen s az első vételbe több olyan darab sűgő-
kőnyve is belekerült, melyek nyomtatásban is napvilágot láttak.
Ilyeneknek csak a kézírás vagy a bejegyzések adhatnak némi
értéket. Eltekintve az általános szemponttól, igen sok sűgő-
példány képvisel értéket irodalmi tekintetben és végűl jellemző
valamennyi, mert összegyűjtve a szini irodalom teljes képét adja.

Nem túlzunk, mikor a kéziratós szindarab jelentőségét egy
polczra helyezzük a kőnyvével. Igaz, hogy a kézírás meghalvá-
nyűl, a különbözű szinházak példányai közűl sok elkallódik, tar-
talmuk kitűrlődik az emlékezetből, míg a nyomtatott kőnyv
jobban kérkedhetik maradandó voltával; de a szindarab élete
jelentűsebb volt. Akárhány, nem is értéktelen kőnyvet alig néhány
olvasó lapozott át, míg a leggyűngébb szinműnek is megvolt a
maga közűnsége, a maga élete: szinészek adtak lelket alakjai-
nak, nézők hallgatták s a lámpák fénye mellett áradt szét a
hatása, mely elűl — ha jó, ha rossz — nem zárhatták el fűlű-
ket az emberek. Fűlűsleges volna a szinház kulturális jelentű-
ségérűl beszélni, különűsen nálunk Magyarországon, a hol a
hosszű elnyomás más világítást vetett jűformán minden irodalmi
munkára. Akárhány rossz szinmű jű hazafias tett volt.

A szépirodalomnak a történetirű is hasznát veszi. Ha végűg-
nézi egy-egy kor irodalmát s fűleg a szinre került darabokat,
mert hiszen azoknak a legnagyobb, a legérezhetűbb a hatásuk,
azokból rajzolhatja meg a kor világnézetét, műveltségét, erkűl-

cseit. S ilyenkor nincs tekintet a munkák irodalmi értékére, sőt az átlag, a közepes inkább ad megbízható képet, mint a kiváló, mely gyakran megelőzi korát.

Nálunk azonban jól meg kell vizsgálni az ösvényt, a melyen haladunk. Egyszerre fakadt a kultúra, mint eső után a tavaszi vetés. Szaporodó színházainkat nem tudták elég eredeti kézirat-tal ellátni, tömérdek a fordítás és igen sok a külföldi mintára szabott, melyben csak a nevek magyarok. Ám az egészen eredeti darabok is inkább az írókat, mint a társadalmat jellemzik. A legujabb ideig uralkodik a hazafias szempont, a magyarság eszméje. Ez sugalmazza a történeti drámákat, a melyekben festik a hősöket fejjel nagyobbnak a valóságnál, mindenki örökké a hazát hordja ajkán és szívében egyaránt s a hazafiság még a tragikus eseményeket is aranyos glóriába vonja. A magyar társadalom igazi képét se kapjuk meg voltaképen. Telve vannak e darabok nemesindulatú öreg urakkal, kik fiaikban látják és buzditják a nemzet reményét; fiatal emberekkel, kik még fölül is haladják az apák reményeit, ifjú lányokkal, kik háromszinű kokárdákat hímeznek szerelmesük kalapjára; főúr és iparos kezét fognak, nemzeti, faji és vallási ellentétek simulnak el s minden jó mederbe tér meg. Mondom, nem igazi képe ez a magyar társadalomnak, de jellemző, mert íróink így képzeltek vagy így akarták. Érdekes csoportot képeznek azon színművek, melyek tárgyukat a 48—49-iki szabadságharcból merítik. Minő idealizálás, mennyi lelkesedés! Ezek a 70-es, 80-as évek termékei, mikor a békés viszonyok között versben és prózában dicsőítették a harcot, a melyből végre is áldás fakadott.

Jellemzők — s ezekből is jó rész van — a színész-darabok. A színésznek, a ki a deszkákon él s állandóan szemmel kísérheti a közönséget, könnyebb a dolga a mesterséget illetőleg. Csodás könnyűséggel ütik kaptára a mesét; alakjaik úgy hasonlítanak egymáshoz, mint egyik tojás a másikhoz; szerepek ezek és nem jellemek: a hősszerelmes, a bouvivant, az intrikus, a burleszk-komikus, a hősnő, a naiva és a többi.

Irodalmi értéket képviselő dolog kevés akad gyűjteményünkben, a mi érthető is, hiszen a színi termés java mégis csak megjelenik könyvnek is. De érdekes akad bőven. Van több igen régi kézirat, a 30—40-es évekből, megsárgult papíron, gyermekes

megjegyzésekkel a kellékeket illetőleg, mint a hogy a «Ludas Matyi» utolsó oldalán olvassuk: «hat eleven lúd» is kell az előadáshoz. Becsesek nevesebb színműírók olyan munkái, melyek nem jelentek meg. Itt vannak a Vahot Imre, Degré Alajos stb. darabjai, Szigeti Józseftől hat színmű. A magyar színészvilág ez egyik legelső tehetsége, a mély jellemző és aranyoskedélyű színész, mint író is nyomot hagyott s elég sikere volt, hogy az irodalomtörténetbe is belekerüljön. Jóformán alig jelent meg tőle nyomtatásban valami. A szinpad volt egész világa, darabjai értéke is jóformán egy-egy pompás szerepből áll. E művek mellett itt találjuk Tóth Kálmán, Dóczy Lajos, Rákosi Jenő egy-egy darabját, a melyekre ugyan régen feledés borult, de melyek az író fejlődéséhez szolgáltattak egy-egy adatot.

Minden lépten-nyomon egy-egy népszínmű akad a kezünkbe: idealizált parasztok világa, tele a sok szép magyar nótával és csárdással a végén. Szinte szemmel látható, hogy sekélyesedik el a Szigligeti nagy szerencsével kezdette műfaj. Tóth Ede három ifjúkori kísérlete is megmenekül köztük az elkallódástól. Reszketni látjuk még a «Falu rossza» szerzőjének hatalmas kezét és dadogni halljuk a később oly ékesen szóló ajkat, de az irodalomtörténetirőt érdeklik az első, ingadozó léptek is.

Shakespeare-fordítás is van itt négy, melyeket azóta jobbal váltottak föl, de a melyek a régi Shakespeare-fordítások sorában tisztességes helyet foglalnak el s a magyar Shakespeare-irodalom érdekes darabjai.

Midőn e sugókönyvek leírását adom, azt hiszem, nem végezek értéktelen munkát. Tükördarabokat adok a magyar drámairás történetéhez s megkönnyítem néhány adattal annak a munkáját, a ki majd elkészítheti a múzeumi kéziratár teljes leíró katalógusát.¹

1. *Abday Sándor*: Erdélyi hősök vagy A' bajnok hű-nő. Eredeti nemzeti honni hőstörténet 3 felvonásban. Irta — színész társaság igazgató Maros-Vásárhelyen. 1839. márc. 10. Jelzete: 1890. Quart. Hung. fol. 31.

¹ Adataimhoz használtam a Szimneyi József «Magyar írók»-ját és Bayer József két nagy munkáját («A nemzeti játékszín története» és «A magyar drámairadalom története»). Továbbá jó szolgálatot tett a Múzeum birtokában levő Fánesy-féle színlapgyűjtemény. (Ismertettem a Magyar Könyvszemle 1908-iki évfolyamában.)

Az íróra és korára a címmlap szolgáltat adatot. Színyei nem ismeri. Egyike a legrégebb kéziratoknak; a darab maga is a legrégebb stílusú vitézjátékok közül való, csupa pathetikus, hazafias áradozás.

2. *Abonyi Árpád*: A mikolai biró. Népszínmű 3 felvonásban. Zenéjét Barna Izsó. Jelzete: 1899. Quart. Hung. fol. 35.

A történelmi népies színmű kevésbé művelt fajából való. A chablonos dolgozás igen érzik rajta, de mint ilyen, a jobbakközül való. A főalak igazi kemény magyar típus a javából.

3. *Aesop*: Egy képviselő és a közös ügyek. Tréfa 1 felvonásban. Jelzete: 1701. Quart. Hung. fol. 14.

Teljesen jelentéktelen. Az álnevű szerző kiléte ismeretlen.

4. *Albini*: A veszedelmes nagynéne. Vigjáték 4 felvonásban, előjátékkal 1 felvonásban. Fordította Szigligeti Ede. Jelzete: 1892. Quart. Hung. fol. 47.

5. *Anicet-Bourgeois*: Brávó és a velencei nő. Dráma 5 felvonásban. Francziából fordította Egressy Benjámín. Jelzete: 1703. Quart. Hung. fol. 41.

6. *U. a. és Decourcelle*: A család öröme. Vigjáték 3 felvonásban. Fordította Feleki Miklós. Jelzete: 1670. Quart. Hung. fol. 43.

7. *U. a. és Masson*: A koldusnő. Dráma 5 felvonásban. Ford. Csepreghy Lajos. Jelzete: 1705. Quart. Hung. fol. 66.

8. *Ara, Az* — Vigjáték 1 felvonásban. Németből fordította Kahle Tivadar. Jelzetét l. Vahot Sándor alatt.

9. *Balázs Frigyes és Almási Tihamér*: A' honvéd huszárok vagy A' nagysarlói győzelem. Eredeti népszínmű 3 felvonásban, dalokkal és tánczczal. Zenéjét szerző Erkel Gyula. Jelzete: 1627. Quart. Hung. fol. 57.

A szerzők 1861-ben írták, mikor az alkotmányos élet derengésével szabadabb hangon lehetett írni. Tele van hazafias lelkesedéssel, irodalmi értéke különben semmi. A kéziratot érdekessé teszi, hogy Tóth Ede másolta szegény vándorszínész korában.

10. *Balázs Sándor*: Az égben. Eredeti vigjáték 2 felvonásban. A M. T. Akadémiánál 40 aranyat nyert pályamű. Jelzete: 1672. Quart. Hung. fol. 30.

A Nemzeti Színházban 1864-ben került színre.

11. *Balog István*: Ludas Matyi. Tünelményes énekes bohó-

zat 3 felvonásban. Zenéjét Szerdahelyi József. Jelzete: 1673. Quart. Hung. fol. 29.

A legrégebb magyar színművek közül való, a Nemzeti Színház első darabjai közül. Teljesen kezdetleges, de nyelve szokatlanul jól folyó és egyszerű. A kézirat is igen régi, a 30-as évekből való.

12. *Br. Bánffy Farkas*: Ő ártatlan. Vigjáték 1 felvonásban. Jelzete: 1709. Quart. Hung. fol. 21.

13. *Banloo Albert és Leterrier S.*: Girofle-Girofla. Vig operette 3 felvonásban. Zenéje Lecocq Károlytól. Jelzete 1710. Quart. Hung. fol. 77.

14. *Barrière és Tiboust*: Márvány hölgyek. Dráma 3 felvonásban. Fordította francziából Csepregi (Lajos). Jelzete: 1889. Quart. Hung. fol. 72.

15. (*Bayard és Dumanoir*): Charlotte kapitány. Udvari fényes vigjáték 3 felvonásban. Francziából fordította Egressy Béni. Jelzete: 1725. Quart. Hung. fol. 59.

16. (*Bayard és Saint-Georges*): Marcsa, az ezred leánya. Énekes vigjáték 3 felvonásban. Magyarította Szerdahelyi József. Jelzete: 1788. Quart. Hung. fol. 31.

Ugyanaz, a mely Donizettinek operaszövegül szolgált.

17. *U. a. és Vanderburch*: A párisi naplopó. Vigjáték 2 felvonásban. Dunkel Tódor után fordította Szigligeti Ede. 1837. Jelzete: 1885. Quart. Hung. fol. 46.

18. *Ugyanaz*. Ford. Kovacsóczy (Mihály). Kassán. 1838. Jelzete: 1711. Quart. Hung. fol. 51.

A mint e két fordítás mutatja, a Dumas père iskolájából való francia szerzők munkája oly kapós volt, hogy rövid idő alatt két fordításban is megjelent a színpadon.

19. *Belot A.*: A negyvenhetedik czikk. Dráma 4 felvonásban, előjátékkal. Fordította R. J. Jelzete: 1714. Quart. Hung. fol. 35.

20. *Benedek József*: A szegedi boszorkányok. Eredeti dráma 5 szakaszban, előjátékkal. Báró Jósika Miklós hasonnevű regénye után. Jelzete: 1696. Quart. Hung. fol. 62.

A színész-írók közül való. Hosszabb vándorlás után a Nemzeti Színház tagja lett. E művében igen kevés az eredetiség, egyszerűen jelenetetzte Jósika vadromantikus regényét, de a szerencsétlen tárgy és vázlatos kidolgozás mellett is megérzik a jellemeken a Jósika erős keze.

21. *Benedix*: A gyöngéd rokonok. Vigjáték 2 felvonásban. Fordította Radnótfáy Sámuel. Jelzete: 1712. Quart. Hung. fol. 69.

22. *Beniczkyné-Bajza Lenke*: Jávor Mártha. Népszínmű 3 felvonásban. Zenéjét szerzé Dankó Pista. Jelzete: 1309. Fol. Hung. fol. 81.

23. *U. a.*: Ne légy féltékeny. Vigjáték 1 felvonásban. Jelzete: 1920. Quart. Hung. fol. 47.

Az előbbi a Népszínház, az utóbbi a Nemzeti Színház darabja; semmivel se jobbak, mint a nagy népszerűségnek örvendett írók egyéb munkái. A népszínmű különösen gyöngé; látszik, hogy az írója csak városból ismerte a népet.

24. (*Benkő Kálmán*.) Bukow, a székelyek hóhéra, vagy A mádэфalvi veszedelem. Történeti színmű 4 felvonásban, kardalokkal és csángó tánczczal. Több kútfő után írta Székelyfi. Jelzete: 1689. Quart. Hung. fol. 39.

25. *U. a.*: Mikulás. Eredeti népszínmű 4 szakaszban, dalokkal és tánczczal. Zenéjét szerezte Sárközy Ferencz. Jelzete: 1866. Quart. Hung. fol. 41.

26. *U. a.*: Ubryk Borbála, a krakkói apácza gyásztörténete. Dráma 3 felvonásban és 6 képben, gyászkarral. Jelzete: 1647. Quart. Hung. fol. 69.

A szerző sajátkezű bejegyzése szerint 18 forintért adta el. Benkő szintén a színész írók közül való, darabjai népszerűek voltak a vidéken, «Bukowot» talán még ma is adják itt-ott. A «Mikulás» 1852-ben a Nemzeti Színházban is színre került. Irodalmi értékük nincs semmi, a hazafias lelkesedés támogatta hatásukat. 1848-ban Jellasicsról írt darabot, melyet épen akkor adtak elő Esztergomban, mikor az osztrákok oda bevonultak. Benkő a forradalmat végigküzdötte különben s a főhadnagyságig vitte.

27. *Bereioux E*: A dajka. Vig dalmű 1 felvonásban. Fordította Tarnay Pál. Zenéjét írta Offenbach J. Jelzete: 1715. Quart. Hung. fol. 35.

28. *Berényi Antal*: Vak Béla király. Történeti dráma 5 felvonásban. Jelzete: 1877. Quart. Hung. fol. 61.

A Nemzeti Színházban 1855-ben került színre. A vak királyból drámái központot teremteni oly feladat, a mi a legerősebb tehetséget is próbára teszi. E darab teljesen száraz és élettelen.

29. *Berzsenyi Károly*: Két huszár és egy baka. Eredeti

népszínmű 3 szakaszban, dalokkal. Jelzete: 1645. Quart. Hung. fol. 50.

Színnyei nem ismeri.

30. *Bényei István*: Az egérfogó. 50 aranyat nyert¹ népszínmű 3 szakaszban. Jelzete: 1633. Quart. Hung. fol. 51.

31. *U. a.*: Kozákok Magyarhonban. Tábori életrajz 1849-ből, 3 szakaszban. Jelzete: 1632. Quart. Hung. fol. 36.

A szerző — szintén színész, családnévén Máriássy — sajátkezü bejegyzése szerint 15 forintért adta el. Úgy látszik, ez volt a rendes ár egy szintársulat részére a 60—70-es években vidéken. A gyöngye darab különben tipikusan érdekes hazafias declamációjával s deus ex machinájával, a mit Damjanich képvisel. A pályanyertes darab becsületes igyekezet munkája, bár végtelenül naiv. Történelmi népszínmű a mohácsi vész idejéből; nyelve az emelkedettebb helyeken szabatos jambusokba szedve, míg a vidámabb részek prózája igen jóízű.

32. (*Birch-Pfeifer Charlotte*:) A boldogasszony-templom harangozója és Esmeralda, a szép cigányleány. Regényes dráma 6 szakaszban. Hugo Victor után Pály Elek. Jelzete: 1760. Quart. Hung. fol. 48.

33. *U. a.*: A halottrabló. Nézőjáték 3 felvonásban. Magyarra fordította Pály Elek. Jelzete 1716. Quart. Hung. fol. 42.

34. *U. a.*: Bársony cipő. Vitézi színjáték 5 felvonásban, «Zulima» előjátékkal. Pichler Karolina regénye után. Fordította Pály Elek. Jelzete: 1881. Quart. Hung. fol. 40.

35. *U. a.*: Gróf Szápári Péter vagy Buda ostroma. Fordította Komlóssy Ferencz színész. Jelzete: 1887. Quart. Hung. fol. 31.

36. *U. a.*: Rózsa és Rózsika. Vigjáték 4 felvonásban. Magyar színre alkalmazva fordította Fánecsy Lajos. Jelzete: 1717. Quart. Hung. fol. 72.

Magyaritva van.

37. *U. a.*: Valburg éjtszakája vagy A' Szent Gellérthegyi bűbájós tulipán. Tünetényes játék 4 felvonásban. — után Kis János. Jelzete: 1676. Quart. Hung. fol. 41.

A számok beszélnek. Nem kevesebb, mint hat darab mutatja Birch-Pfeifer népszerűségét, mely vetekedett Kotzebue-éval s nálunk csodálatosan túl is élte.

¹ A Népszínháznál 1863.

38. *Bittner Alajos*: Egy könnyelmű leány. Bohózat dalokkal, 3 szakaszban, 7 képpel. Zenéjét szerző Hopp Gyula. Fordította Lászi Vilmos. Jelzete: 1718. Quart. Hung. fol. 64.

A bejegyzés szerint a fordító 10 forint tiszteletdíjért végezte munkáját.

39. *Blum Károly*: A' moori vásár. Vigjáték 3 felvonásban. — után Kis János. (Der Markt zu Ellenborn.) Jelzete: 1719. Quart. Hung. fol. 67.

Magyarítva van.

40. *Blumenthal Oszkár*: Egy csepp méreg. Színmű 4 felvonásban. Fordította Paulay Ede. Jelzete: 1720. Quart. Hung. fol. 54.

41. *Ifj. Bokor József*: A kis alamuszi. Operette 3 felvonásban. Irta és zenéjét szerzette —. Jelzete: 1906. Quart. Hung. fol. 56.

U. a.: A mulató bosszúja. Színmű 4 felvonásban. N. után. Jelzete: 1652. Quart. Hung. fol. 35.

Idegen tárgy, valószínűleg fordításnál nem sokkal több.

42. *U. a.*: Az almafa. Pályanyertes vigjáték 1 felvonásban. A Vigszínház által 500 korona pályadíjat nyert vigjáték. Jelzete: 1903. Quart. Hung. fol. 21.

Annak idején (1901-ben) nagy port vert föl, mert plágiummal vádolták. Sokkal kisebb irodalmi jelentősége van, hogysen érdemes volna a kérdést tisztázni. Elméletileg véve, az ilyen vád gyakran problematikus. A színműírást mesterségszerűleg üző írók önkéntelenül plagizálnak. Annyi chablon, reminiscencia, divatos motívum, kedvencz szerep lebeg a színházak levegőjében, hogy mi sem könnyebb a kölcsönzésnél. A mi szerény sűgőkönyvgyűjteményünk nem egy példával szolgál.

43. *Bolond Miska*. Eredeti vigjáték 4 felvonásban. Irta N. N. Történehely Pest. Jelzete: 1721. Quart. Hung. fol. 40.

Szerző kiléte ismeretlen.

44. *Bouchardi M. J.*: Lázár, a pásztor. Dráma 4 felvonásban. «Szent Máriai csapszék» cz. előjátékkal. Francziából fordította Sarlay Ferencz, a m. academia költségén. Jelzete: 1723. Quart. Hung. fol. 41.

45. (*Börnstein Karolin.*) Zsigmond király álma és a siklósi leányok. Vitézi énekes játék 4 felvonásban, fegyvertánczczal és néma képezettel. (Fordította Komlóssy Ferencz.) Jelzete: 1802. Quart. Hung. fol. 20.

46. *Bräun Gusztáv*: A vándor dalnok. (A hammelni patkányfogó.) Regényes, látványos operette dalokkal, 3 felvonásban, 8 képben. Zenéjét Hübner-Traums, fordította Tátray Gyula és Báthory R. Mihály. Jelzete: 1872. Quart. Hung. fol. 36.

47. *Buckstone*: Szökő év, vagy A nők szabadalma. Vigjáték 3 felvonásban. Angolból fordította Csepregi Lajos. Jelzete: 1724. Quart. Hung. fol. 54.

48. *Chicard Edmond*: A rejtélyes Páris. Látványos színmű zenével, 7 képben. Fordította Haray Sándor. Zenéjét Serly Lajos. Jelzete: 1726. Quart. Hung. fol. 46.

49. *Claretie J.*: Zilah herczeg. Színmű 4 felvonásban. Jelzete: 1727. Quart. Hung. fol. 74.

50. *Cremieux Jakab*: Orpheus a pokolban. Operette 4 felvonásban. Zenéjét Offenbach Jakab. Ford. Havy Mihály és Nikolics Sándor. Jelzete: 1871. Quart. Hung. fol. 33.

A kézirat teljesen új, de a fordítás régi. A népszerű operetteet a Latabár Endre fordításában szokták játszani.

51. *Császár Ferencz*: A titok. Vigjáték 1 felvonásban. Jelzete: 1865. Quart. Hung. fol. 11.

Ráírva: ára 40 frt. váltó. Színyei mint lappangó kéziratot említi. Az egész darab különben oly esetlen és mesterkélt, mint az egykor tekintélyes kritikus egész iránya.

52. *Decourcelle Pierre*: Két tacsó. Fordította Komor Gyula. Jelzete: 1897. Quart. Hung. fol. 103.

53. *Degré Alajos*: Bál előtt és bál után. Eredeti vigjáték 2 felvonásban. Jelzete: 1621. Quart. Hung. fol. 35.

A Nemzeti Színházban 1851-ben került színre. Mint munka, nem sokat ér, de jellemző terméke egy írónak, ki hosszú pályáján keresztül megőrizte gyermekesen naiv és optimista gondolkodásmódját.

54. *Deinharstein*: Garrick Bristolban. Vigjáték 4 felvonásban. — után szabadon Csató Pál. Jelzete: 1729. Quart. Hung. fol. 73.

55. *Delacour M. A.*: A fekete rendőrség. Dráma 5 felvonásban és 6 képben. Francziából fordította Mártonffy Frigyes. Jelzete: 1730. Quart. Hung. fol. 34.

56. *U. a. és Thiboust*: Az ördög és a párisi vak leány. Dráma 5 felvonásban, fordította Follinusné. Jelzete: 1731. Quart. Hung. fol. 42.

57. *Delavigne Kázmér*: XI. Lajos. Szomorújáték 5 felvonásban. Fordította Katona Imre. Jelzete: 1909. Quart. Hung. fol. 87. Prózai fordítás.

58. *D'Ennery*: Marsan hercegnő. Dráma 6 felvonásban. Fordította Csepregi Lajos. Jelzete: 1735. Quart. Hung. fol. 63.

59. *U. a. és Anicet-Bourgeois*: Saint-Trapezi úrnő vagy A méregkeverő. Francziából fordította Szilágyi Sándor. Jelzete: 1734. Quart. Hung. fol. 39.

60. *U. a. és Cormon*: A két árva. Színmű 4 felvonásban, 8 kép-pel. Fordította Follinus (János). Jelzete: 1888. Quart. Hung. fol. 59.

61. *Ugyanazok*: Egy katona története. Fordította Csepreghy Ferencz. Jelzete: 1732. Quart. Hung. fol. 70.

62. *U. a. és Emond Károly*: A nagyanya. Dráma 5 felvonásban. Fordította Szerdahelyi Kálmán. Jelzete: 1733. Quart. Hung. fol. 61.

63. *U. a. és Mailan*: Mari, egy anya a népből. Dráma 5 felvonásban és 1 előjátékkal. Fordította Czakó Zsigmond. Jelzete: 1737. Quart. Hung. fol. 55.

E legutolsó mű nyomtatásban is megjelent, Czakó összes munkái között (Ferenczy József kjadásában). D'Ennery az öreg Dumas-iskolából való író volt. A gyöngébb tanítvány itt is túlélte a mestert. A sok sűgőkönny is bizonyítja népszerűségét. Egyik-másik darabja ma is előkerül vidéken.

64. *Des Arnould és Fournier*: Vasálordta. Színjáték 5 felvonásban. Magyar előadásra alkalmazta Garay Nepomuk. Budapest, 1835. Jelzete: 1707. Quart. Hung. fol. 86.

Említést érdemel a beleírott jegyzet, hogy a magyar fordító keze meg lévén kötve, nem nevezi magát fordítónak, csak színre alkalmazónak; de így is elvégzi a dolgot, hogy e jeles darab magyar színen is adathassék. Valószínű, hogy politikai vonatkozásait kellett kihagyni a censura miatt. Hogy a magyar színpad megélt volna e rémdráma nélkül is, azt a romantika korában hiába magyarázták volna.

65. *Des Valiers Maurice*: A kölcsönkért feleség. Vígjáték 2 felvonásban. Jelzete: 1800. Quart. Hung. fol. 43.

66. *Dianna, Don Manuel Juan* —: Hasznos gyógyszer az anyósok ellen. Vígjáték 1 vagy 2 felvonásban.¹ Ford. Vezéri Ödön. Jelzete: 1736. Quart. Hung. fol. 32.

¹ A mennyiben egyfolytában is végig lehet játszani.

67. *Dinaux és Lemoín*: Az árva fiú és a londoni koldusok. Dráma 5 felvonásban. Boz-Dickens angol regénye után. Francziából fordította Egressy Béni. Jelzete: 1722. Quart. Hung. fol. 89.

68. *Dobsa Lajos*: V. László és Ronov Ágnes. Eredeti történeti tragédia 5 felvonásban. Jelzete: 1674. Quart. Hung. fol. 43.

A Nemzeti Színházban 1858-ban került színre. A maga korában se volt nagy hatása; a történelem van benne egyszerűen dialogusba szedve s romantikus motívumokkal fölczifrázva.

69. *Dorn Ede*: A bécsi krach, vagy Börze és munka. Szatirikus életkép énekekkel, 5 képbén. Zenéjét szerzé Roth Ferencz, fordította Pál Péter. Jelzete: 1728. Quart. Hung. fol. 36.

70. *Dobesányi Gyula*: A miskolczi kiházasító-egylet bukása. Látványos színmű a magyar népi élet jelenkorából, énekekkel, 3 felvonásban. Zenéjét összeállította Szabados Géza. Jelzete: 1636. Quart. Hung. fol. 40.

Színyei nem ismeri.

71. *Doktor Snüldifadifidifix* vagy A choleras vendégek. Mulattató vígjáték (bohózat) 2 felvonásban. Jelzete: 1917. Quart. Hung. fol. 19.

72. *Don Juan*. Tragoedia et comedia 3 felvonásban. Jelzete: 1640. Quart. Hung. fol. 32.

Minden valószínűség szerint azonos a 30-as évek színlapjain többször szereplő névtelen darabbal, melyet Láng Ádám fordított, hihetőleg németből. A mondának teljesen kezdetleges, durva földolgozása; egyes motívumai közösek a Molière darabjával, mások a Mozart operája librettojával.

73. *Dumanoir*: A csacska nők. Vígjáték 3 felvonásban. Ford. Feleki Miklós. Jelzete: 1642. Quart. Hung. fol. 84.

74. *U. a.*: A szegény marquis. Színmű 2 felvonásban. Ford. Feleki Miklós. Jelzete: 1742. Quart. Hung. fol. 36.

75. *U. a.*: Gyermektelen ház. Vígjáték 3 felvonásban. Francziából ford. Tarnay Pál. Jelzete: 1641. Quart. Hung. fol. 31.

76. *U. a. és Clairville*: 33333 forint 33 krajczár naponként. Vígjáték 3 felvonásban. Francziából Márton Frigyes. Jelzete: 1643. Quart. Hung. fol. 48.

77. *U. a. és D'Ennery*: Don Caesar de Bazau. Dráma (?) 5 felvonásban. Fordította Diósy. Jelzete: 1743. Quart. Hung. fol. 47.

A végén be van jegyezve: «Sügtam E. Kovács Gyula úr vendég bucsúfelleptén. 1877. jul. 30. Miskolczy Berta». A címszerep igen hálás s E. Kovács kedvencz szerepei közé tartozott. Megjelent nyomtatásban is a «Nemzeti Színház Könyvtárában».

78. *Ugyanazok*: Tamás bátya kunyhója. Dráma 3 felvonásban. Ford. Országh Antal. Jelzete: 1900. Quart. Hung. fol. 88.

79. *Dumas Sándor*: A sirkő faragó. Jelzete: 1883. Quart. Hung. fol. 46.

80. *U. a.*: Houvard Katalin vagy Korona és vérpad. Dráma 5 felvonásban. Fordította Jakab István. Jelzete: 1893. Quart. Hung. fol. 38.

81. *Ifj. Dumas Sándor*: Alfonz úr. Vigjáték 3 felvonásban. Ford. Paulay Ede. Jelzete: 1740. Quart. Hung. fol. 37.

82. *U. a.*: Szerelem gyermeke. Színmű 5 felvonásban. Francziából fordította Feleki. Jelzete: 1759. Quart. Hung. fol. 92.

83. *U. a. és Girardin Emil*: Egy nő vétke. Ford. Nagy Sándor. Jelzete: 1741. Quart. Hung. fol. 32.

84. *U. a.* (Le supplice d'une femme.) Dráma 3 felvonásban, Ford. Vezéri Ödön. Jelzete: 1910. Quart. Hung. fol. 32.

85. *Duvert Xavier és Lauzanne*: Egy úr és asszony. Vigjáték 1 felvonásban. Francziából fordította Egressy Benjámín. Jelzete: 1744. Quart. Hung. fol. 24.

86. *Dux Lajos*: Az utolsó próféta, vagy Jeruzsálem pusztulása. Tragoedia 5 felvonásban. Jelzete: 1895. Quart. Hung. fol. 41.

Dóczi Lajos legelső színre került munkája, 1869-ben adták Molnár György budai népszínházában. Az író azóta elfordult a zord és tragikus tárgyaktól, melyek nem vágtak össze tehetségével. E fiatalkori munka igen gyöngye: rémséges dolgok halmozása, csupa értelmetlenség, sötétség a színpadon s a személyek agyában egyaránt. A történelemmel is teljesen önkényesen bánik. Versben van írva, de példányunk a sorokat egymásba írja, mintha próza volna. Katona hasontárgyú és című darabja még mindig sikerültebb.

87. *Egy millió*. Vigjáték 4 felvonásban. Irta: —, fordította Szerdahelyi Kálmán. Jelzete: 1789. Quart. Hung. fol. 49.

88. *Éjszaky Károly*: A szomszédság delejzete. Vigjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1745. Quart. Hung. fol. 33.

89. *U. a.*: Az utolsó lengyel követ Budán. Udvari vigjáték 4 felvonásban. Jelzete: 1655. Quart. Hung. fol. 29.

Az első rendkívül naiv dolog, a második vígjáték hibái mellett is irodalmi színvonalon áll. Benne vannak ugyan a mi történelmi vígjátékaink rendes gyöngéi: az udvari ármány, mely igen együgyű, valószínűtlen félreértések és a valódi korrajz hiánya, de alakjai ügyesen jellemezvők, mint a lengyel követ, a parlagi, nyers, esetlen, de férfias kismemes s a léha és gavalléros Zsigmond herceg. Versben van írva, de a másoló talán egy sort se hagyott épen.

90. *Elmár Károly*: Az ördög házassági utazása. Tüneményes varázsjáték ének-, táncz- és némaképletekkel, 3 felvonásban. Zenéjét Suppé, fordította Follinus J. Jelzete: 1746. Quart. Hung. fol. 36.

91. *Fehérváry Adolf*: Kétélű kard. Szomorújáték 5 felvonásban. Jelzete: 1905. Quart. Hung. fol. 60.

Szinnyei nem ismeri.

92. *Feld I.*: A két tündér. Tündérrege, énekkel s tüneményes változatokkal, 3 szakaszban, 6 képpel. Fordította Síp Ignác. Jelzete: 1747. Quart. Hung. fol. 46.

93. *Feleki Miklós*: Angyal Bandi, a puszták fia. Eredeti énekes népszimű 4 felvonásban. Jelzete: 1677. Quart. Hung. fol. 55.

1859-ben adták a Nemzeti Színházban. Jókai «A népdalok hőse» cz. elbeszélésével azonos a tárgya s egyes motívumokat át is vesz belőle. Meséje a szokott betyár-romantika, eredetiség se sok van benne, de csárdajeleneteiben igazi élet van s a kérészeletű népsziművek közt a jobbak közé tartozik.

94. *Fels Roderich és Schnitzler Alajos*: Az utolsó zsidó. Kor- és jellemrajz, dal- és tánczokkal, 4 szakaszban, 6 képpel. Szabadon magyar színre alkalmazta Lászi Vilmos. Jelzete: 1668. Quart. Hung. fol. 42.

95. *Férj és vőlegény*. Eredeti vígjáték 2 felvonásban. Irta: ... Jelzete: 1750. Quart. Hung. fol. 27.

Szerzője ismeretlen, különben teljesen jelentéktelen.

96. *Feuillet Octave*: Egy szegény ifjú története. Szimű 5 felvonásban (7 képpen). Francziából fordította Feleki Miklós és Hegedüs Lajos. Jelzete: 1749. Quart. Hung. fol. 52.

97. *Follinus Aurél*: Náni. Eredeti népszimű dalokkal és tánczczal, 3 felvonásban. Zenéjét szerzé Erkel Elek. Jelzete 1878. Quart. Hung. fol. 65.

A népszínház 1886-iki pályázatán 100 arany díjat nyert. Ez időben már nagyon látszik, hogy a népszínmű régi formája elavult. Nincs meg már a Szigligeti mesemondó készsége vagy az az erős jellemzés, a mi «A falu rosszát» becessé teszi. Új motívumot keresnek az írók: beleviszik az ethnographiát. E népszínmű a sváb fajt próbálja jellemezni, de nem ad sokkal többet a dialectusnál.

98. *Gaál Gyula (Dálnoki)*: Görgei és a világosvári gyásznapok. Eredeti történeti dráma 5 felvonásban. Jelzete: 1634. Quart. Hung. fol. 41.

99. *U. a.*: Itt van Kossuth! Eredeti népszínmű 3 felvonásban. Jelzete: 1682. Quart. Hung. fol. 23.

Színész-író művei, a ki a legszélsőbb hazafiság legyezésével akart hatni. Az első darabot Komáromban írta 1861-ben. Görgei árulóvá lesz benne, mert veszettnek tartja a magyarok küzdelmét. A kormány ugyanez évben betiltotta előadását. A másik darab együgyű tréfa: ismeretlen úriember érkezik a faluba, a kit Kossuthnak hisznek. Azt akarja jelezni a darab, hogy mekkora hatást képes előidézni Kossuthnak csak a neve is! Példányunkra rá van jegyezve, hogy Jászberényben játszották először, Kossuth huszonöt éves száműzetésének emlékére 1874-ben, Lajos napján.

100. *Gabriel és Duperty*: Szamártelj. Vígjáték 1 felvonásban. Fordította Csepregi (Lajos), zenéjét szerezte Huber Károly. Jelzete: 1752. Quart. Hung. fol. 32.

Magyarítva van.

101. *Gailardet és Dumas*: A neszei vártorony vagy A bűn és büntetése. Szomorújáték 5 felvonásban. Dunkel Tivadar német fordítása szerint magyarra tette Csató Pál. 1835. Jelzete: 1753. Quart. Hung. fol. 78.

102. *Gautier és Lopez Bernard*: Ne nyúlj a királynéhez! Vígjáték 3 felvonásban. Fordította Bulyovszkyné. Jelzete: 1678. Quart. Hung. fol. 43.

103. *Gold*: Varázsfátyol vagy A trieri tündértó. Regényes tündérjáték dal- és tánczokkal, 3 felvonásban. Scribe operaszövege után. Zenéjét Till Emil. Fordította Szerdahelyi J. Jelzete: 1795. Quart. Hung. fol. 34.

104. *Grünwald József*: A gyűrűs-zsidó leánya. Eredeti népszínmű 3 felvonásban. Jelzete: 1690. Quart. Hung. fol. 44.

105. *Gutzkov*: Tartuffe mintaképe. Vígjáték 5 felvonásban. Szabadon fordította Szigeti József. Jelzete: 1754. Quart. Hung. fol. 61.

106. *Halm Fridrik*: Griseldis. Dráma 5 felvonásban. Fordította Fánecs Lajos. Jelzete: 1755. Quart. Hung. fol. 25.

Megjelent a Nagy Ignác szerkesztette Szinmútarban.

107. *Haray Viktor*: Bánfi Dénes. Eredeti dráma 5 felvonásban. Jókai Mór «Erdély aranykora» cz. regénye után. Szorosan szem előtt tartva Cserei Mihály, Bethlen Miklós, Mikes Kelemen történeti adataikat. A nagyobb betűkkel írottak szóról-szóra historiai adatok. Jelzete: 1698. Quart. Hung. fol. 55.

108. *U. a.*: Leányvásár Debreczenben. Eredeti népszinmű kardalokkal, 3 szakaszban. Zenéjét Káldy Gyula karnagy. Jelzete: 1667. Quart. Hung. fol. 44.

109. *U. a.*: Makó György. Eredeti dráma a székely történetből, 5 felvonásban. Jelzete: 1756. Quart. Hung. fol. 49.

110. *U. a.*: Türelem rózsát terem. Eredeti vígjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1697. Quart. Hung. fol. 68.

Az írónak hányt-vetett élete volt. Színészkedett, a szabadságharcban tiszt volt s Bem mellett kiűntette magát. A forradalom leverése után egy ideig bujdosott. Sokat írt, de nem maradandó értékieket. Sűgőkőnyveink közt a «Makó György» ér még a legtöbbet, mert legalább elég hatásosan van elrendezve. «Bánfi Dénese» szorosan ragaszkodik a forrásokhoz, de nem is ad hozzá a magáéból semmit. Csak a katasztrófát dramatizálja s még Beldiné s az a végzetes csók is kimarad belőle.

111. *Harrisch J. L. és Zaisz J. V.*: Matrózok a földéltzen. Vig operetté 1 felvonásban. Fordította Latabár Endre. Jelzete: 1758. Quart. Hung. fol. 24.

112. *Hegedűs Lajos*: Bibor és gyász. Eredeti történeti dráma 5 felvonásban. Jelzete: 1758. Quart. Hung. fol. 55.

113. *U. a.*: A hazatértek. Eredeti dráma 4 felvonásban. Jelzete: 1626. Quart. Hung. fol. 42.

114. *U. a.*: Rózsakirályné. Eredeti népies dráma 4 felvonásban. Jelzete: 1625. Quart. Hung. fol. 66.

E darabok az 50-es években rendre színre kerültek a Nemzeti Színházban, A közönség megtapsolta a darabokat, a hogy megtapsolta írójukat is a szinpadon. A «Bibor és gyász» a Tomori Anasztáz kítűzte pályázaton nyertes lett s jó történelmi tragédiának tartották. Kétségtelenül jobb, mint a Berényi hason-tárgyú szinműve, de csak a kor izlése magyarázza hatását, mikor a könnyfacsaró érzélgést igazi szenvedélyszámba vették.

115. *Hetényi Béla*: Csicsóné. Eredeti népszinmű 3 felvo-

násban. Zenéjét Szabados Béla. Jelzete: 1873. Quart. Hung. fol. 44.

116. *Hiador*: Corvin János, a törvénytelen vér, vagy Magyarhon csillaga. Eredeti dráma 5 felvonásban. Jelzete: 1759. Quart. Hung. fol. 31.

Nyomatásban is megjelent. A sűgőkőnyv majdnem azonos vele, némi jelentéktelen rövidítés teszi a különbséget.

117. (*Hirschfeld*.) Rokkant huszár. Énekes vígjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1914. Quart. Hung. fol. 23.

118. (*U. a.*.) Tündéerkert. Vígjáték 3 felvonásban, énekkel és tánczczal. Szarvadi után írta Szentpéteri Zsigmond. Jelzete: 1657. Quart. Hung. fol. 21.

A két darab ugyanaz. E régimódi vígjáték igen népszerű volt, hiszen néhanap ma is színre kerül. Több czím alatt szerepel, leginkább «Tündérlak Magyarhonban» czímmel. Az első példány névtelen, a második Szarvadi nevet visel, a mit a Hirschfeld névből magyarítottak. Az elsőre későbbi kéz ráírta, hogy Szentpéteri átdolgozása, de az nem lehet, mert szövege az utóbbival nem egyezik. Talán a Láng Ádám-féle átdolgozás. Az utóbbiban egyikét csekélyebb rövidítés van.

119. (*Holbein Fr. G.*.) Frigyesi Elek vagy A vashámorba való bejárás. Dráma 5 felvonásban. Schiller költeményeiből (így) játékszinre alkalmazva. Jelzete: 1751. Quart. Hung. fol. 48.

A fordítás azaz magyarítás Láng Ádám munkája.

120. *Holtei Károly*: Babérfa és koldusbot. Szomorújáték 4 felvonásban. — után Szigligeti. Jelzete: 1867. Quart. Hung. fol. 45.

121. *Howwald*: Bartholomeo Caraimanno, a tengeri rablók fejedelme, vagy A kuczolai (így) tűz lakodalom. Nagy históriai tragoedia 5 felvonásban. Fordította Komlóssy Ferencz. Jelzete: 1704. Quart. Hung. fol. 95.

122. *E. Illés László*: Hófehérke és a törpék. Látványos tündérrege 5 képben. Görner K. A. regéje után írta és magyar szinpadra alkalmazta —. Jelzete: 1891. Quart. Hung. fol. 83.

123. *Jacobi V. és Laufs K.*: Bolondok háza. Bohózat 3 felvonásban. Magyarította Fái I. Béla. Jelzete: 1901. Quart. Hung. fol. 36.

124. (*Jókai Mór*.) Könyves király. Eredeti históriai dráma 5 felvonásban. Jelzete: 1699. Quart. Hung. fol. 46.

E névtelen színmű a Jókai «Könyves Kálmánja». Teljesen azonos a nyomtatásban megjelent szöveggel.

125. *Jósa János*: Zsidó követ. Vigjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1692. Quart. Hung. fol. 58.

Az író a székesfehérvári szintársulat sűgőja volt. Az ambí-tiosus sűgő 1869-ben írta e rendkívül együgyű darabot, mely csak politikai tendenciája miatt érdemel említést. A zsidókérdést tárgyalja ugyanis és a liberális, hazafias zsidót szembeállítja az orthodox maradiakkal.

126. *Karsa György*: A házaselet sőtartója. Eredeti vigjáték 1 felvonásban. Jelzete: 1700. Quart. Hung. fol. 15.

Színyei nem ismeri.

127. *Katona József*: Lucza széke Karátson éjtszakáján. Eredeti mulatságos vigjáték 3 felvonásban. Irta —, a «Bánk bán» írója. Leírta Gönczy Sz. Sámuel 1838. márcz. 27. Jelzete: 1870. Quart. Hung. fol. 26.

Példányunkban a szöveg itt-ott rövidítve van, de nagyon jelentéktelenül. Érdekes, hogy Katonát máris mint a «Bánk bán» íróját említi s még érdekesebb, hogy a Lázár kriptai monológjában a censor törülte részek is benne vannak.

128. *Kempelen Győző*: A két drótostót. Énekes népszínmű 4 szakaszban. Zenéjét Allaga Géza. Jelzete: 1681. Quart. Hung. fol. 46.

129. *Kisfaludy Károly*: Kemény Simon. Dráma 2 felvonásban. Jelzete: 1807. Quart. Hung. fol. 33.

Teljesen megegyezik a nyomtatott szöveggel.

130. *Kotzebue*: Babonás szekrény, vagy A lepetsételt polgármester. Mulatságos vig tréfa játék 2 felvonásban. Fordította Megyeri Károly, Nemzeti Szín-Jázdó Kassán. 1830. Jelzete: 1679. Quart. Hung. fol. 27.

131. *U. a.*: Legjobb az egyenes út. Vigjáték 1 felvonásban. Németből fordította Fekete Soma. Jelzete: 1808. Quart. Hung. fol. 21.

132. *U. a.*: Pajkos pesti jurista. Vigjáték 5 felvonásban. Magyarosította Baranyi Péter színész. Jelzete: 1694. Quart. Hung. fol. 54.

133. *Kőmíves Imre*: Zűrzavar a x—i színházban, vagy A színpadi constitucio (így). Regényes, merényes, erényes, teker-

vényes, fényes tragikai, komikai, drámával közvetített, elegyített szomorú-víg bohózáti színmű; humoristikus, satyrikus énekekkel és egyveleg tánczczal, 3 szakaszban. 100 darab sült krumplit nyert pályamű. Jelzete: 1665. Quart. Hung. fol. 28.

Tartalmára a czimből következtetni lehet.

134. *Körner Tivadar*: Az éjjeli őr. Vigjáték 1 felvonásban. Németből fordította Kähle Tivadar. Jelzete: 1649. Quart. Hung. fol. 9.

135. *Krausz Károly*: Babos kötény. Eredeti népszínmű 3 felvonásban, dalokkal. Jelzete: 1761. Quart. Hung. fol. 42.

Szinnyei nem ismeri.

136. *Ladomérszky Gyula*: A véres pénz. Látványos színmű 4 felvonásban, melodramái zenerészletekkel. William Cobb világhírű regénye után szabadon. Zenéjét szerzé ifj. Bokor József. Jelzete: 1651. Quart. Hung. fol. 53.

137. *Láng Móricz*: A szerelem vadrózsái. Eredeti bohózat 3 felvonásban. Jelzete: 1691. Quart. Hung. fol. 55.

Szinnyei nem ismeri.

138. *Langer Antal*: Az utolsó jezsuita. Színmű a népeletből, 3 felvonásban. Fordította Pál Péter. Jelzete: 1639. Quart. Hung. fol. 34.

139. *U. a.*: Elsikkasztott s ime megkerült. Vigjáték 1 felvonásban. Németből fordította s magyar színre alkalmaztatta Lászi Vilmos. Jelzete: 1638. Quart. Hung. fol. 22.

140. *Langle Aulic és Deslandes Rajmond*: Mirabeau ifjúsága. Színmű 4 felvonásban. Fordította Paulai Eduárd. Jelzete: 1762. Quart. Hung. fol. 49.

141. *Laube Henrik*: Essex gróf. Szomorújáték 5 felvonásban. Fordította Szigligeti Eduárd. Jelzete: 1763. Quart. Hung. fol. 46.

142. *Laurencin és Clairville*: Szerelmes pap. Vigjáték 2 felvonásban. Francziából fordította Csepreghy Lajos. Jelzete: 1764. Quart. Hung. fol. 37.

143. *Ifj. Lendvay Márton*: Nem türöm a háznál. Eredeti vígjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1765. Quart. Hung. fol. 54.

A Nemzeti Színházban 1850-ben adták elő. A népszerű szerelmes-színész, mint író, nem sok tehetséget mutatott.

144. *Leuven és Brunsvick*: Házasság dobszónál. Vigjáték dalokkal, 3 felvonásban. Jelzete: 1766. Quart. Hung. fol. 34.

145. *Levis*: Egy óra. Melodráma 3 felvonásban, karénekekkel és tánczczal, ábrázolatokkal. Írta angol nyelven —, magyarra fordította Pály Elek. Zenéjét szerzette br. Lannoy. Jelzete: 1635. Quart. Hung. fol. 29.

146. *Lockvoy*: A rendőrkapitány. Vigjáték 2 felvonásban. Németre Rose T., magyarra Kecskés Károly. Jelzete: 1637. Quart. Hung. fol. 46.

147. *Lukácsy Sándor*: A karácsonyi angyal vagy A hit, remény, szeretet hatalma. Eredeti tüneményes, látványos színmű, énekkel és csoportozatokkal egy előjátékban és négy képletben, Zenéjét szerzé eörsi Csekeő Gusztáv. Jelzete: 1629. Quart. Hung. fol. 26.

148. *U. a.*: Divatos menyecskék. Eredeti vigjáték 4 felvonásban. Jelzete: 1630. Quart. Hung. fol. 56.

149. *U. a.*: Egy magyar plébános. Eredeti énekes népszínmű 3 szakaszban, 7 képletben. Jelzete: 1880. Quart. Hung. fol. 53.

150. *U. a.*: Pók vagy a szegedi menyecske. Népszínmű 3 felvonásban. Zenéjét részint szerzé és alkalmazta Káldy Gyula. Jelzete: 1687. Quart. Hung. fol. 66.

151. *U. a.*: Zsidó apáca és József császár vagy Capucinus és ursulitánó. Regényes korrajz 3 felvonásban, 5 képben. Zenéjét Káldy Gyula. Jelzete: 1631. Quart. Hung. fol. 46.

152. *U. a. és Balla Kálmán*: A zsandár. Eredeti népszínmű 4 felvonásban, dalokkal és tánczczal. Jelzete: 1680. Quart. Hung. fol. 59.

Egyike legtermékenyebb színműíróinknak, a ki főképen a a budapesti Népszínház műsorának dolgozott a víg és komoly genre minden nemében. A színész-írók szokásos formáját mutatja ő is: chablonos helyzetek és a rendes szerepek, csak körvonalak a színész számára, hús, vér nincs bennük. Mélyebben fekvő összeütközéseket szinte naívs könnyűséggel old meg, a katolikus lelkész s a zsidó kocsmáros egyforma nemes alakok. Jellemző történeti drámájában József császár idealizált szerepe, a ki a deus ex machinát képviseli. Bár a magyar történelem nem ronszenvezik a kalapos királylyal, az irodalom kedvtelve lépteti föl a liberális császárt, ki gyakran álöltözetben vegyül népe közé. Így a Benkő-féle «Bukowban» is, csaknem mint valami Mátyás király.

153. *Lutheránusok*. Történelmi dráma 5 szakaszban. Pályamű

a Teodorovits (Tomori) Anasztáz által kitűzött 100 darab arany jutalomdíjra. Jelzete: 1869. Quart. Hung. fol. 44.

Tudvalévő, hogy Tomori, a nagy Maecenas, drámai pályadíjakat is tűzött ki. Ilyen pályamű e darab is, melynek szerzőjét nem ismerjük. Értéke elég közepes, csak a nevek történetiek, a hang, a levegő teljesen modern. Példányunkban a magyar darab — nem tudni, miért — német földre van átplántálva s a nevek is e szerint németre vannak fölcserélve.

154. *Mathézer Márton*: Az ispión. Énekes népszínmű 4 felvonásban. Jelzete: 1656. Quart. Hung. fol. 61.

A sok kaptafára ütött népszínmű között ez teljesen eredetinek látszik. Igaz ugyan, hogy egy diágyerek gondolkozásmódjával van megalkotva, de nem hiányzik belőle az érzék se a humor, se a valódi magyaros nyelvezet iránt.

155. *Medve István*: Hunyadi László fővétele. Szomorújáték 4 felvonásban. Jelzete: 1867. Quart. Hung. fol. 50.

A kézírás — úgy látszik — még a múlt század 30-as éveiből való. A darab is teljesen kezdetleges, a történelem durva dialógizálása. Színyei nem ismeri.

156. *Megerle J.*: A francia és porosz háború. Népies színmű dalokkal, táborigényes és harci jelenetekkel, 3 szakaszban, 12 képpel. Magyarra fordítva színre alkalmazta Lászi Vilmos. Zenéjét szerző Barbierre Károly. Jelzete: 1768. Quart. Hung. fol. 37.

157. *Meilhac Henrik*: Zsuzsánna és a két öreg. Francia vígjáték 1 felvonásban. Fordította Babos György. Jelzete: 1646. Quart. Hung. fol. 36.

158. *U. a. és Halévy*: Froufrou. Dráma 5 felvonásban. Fordította Mártonffy Frigyes. Jelzete: 1882. Quart. Hung. fol. 68.

Régebbi fordítás. A Nemzeti Színházban Fái I. Béla fordításában adták.

159. *Mellesville*: A házi kereszt. Francia vígjáték 1 felvonásban. Fordította Vezéry Ödön. Jelzete: 1654. Quart. Hung. fol. 42.

160. *U. a.*: A király és minisztere (A puritán család). Szomorújáték 5 felvonásban. Fordította Egressy Béni. Jelzete: 1669. Quart. Hung. fol. 35.

161. *U. a.*: Rögeszme és örültség. Dráma 3 felvonásban. Fordította Remellay Gusztáv. Jelzete: 1624. Quart. Hung. fol. 40.

162. *U. a. és Artiguez*: Fehérek. Dráma 5 felvonásban.

Francziából fordította Egressy Benjámín. Jelzete: 1622. Quart. Hung. fol. 54.

163. *U. a. és Duveyrier*: Senneterre marquisé. Vigjáték 3 felvonásban. Francziából fordította Egressy Benjámín. Jelzete: 1623. Quart. Hung. fol. 46.

Szintén a Dumas père iskolájabeli kedvelt író, kiből különösen Egressy Benjámín fordított sokat. A név néhol hibásan van írva: Melleffille-nek, sőt Mallesville-nek vagy Malleffille-nek.

164. *Mirani H. János*: A zsidó család. Drámai jellemrajz 4 szakaszban. Fordította Ozoray Árpád. Jelzete: 1879. Quart. Hung. fol. 58.

165. *Moldován Gergely*: A falu ládája. Eredeti népszinmű 3 felvonásban. Jelzete: 1769. Quart. Hung. fol. 32.

166. *U. a.*: Flóríka szerelme. Népszinmű 4 felvonásban, énekkel és tánczczal. Jelzete: 1911. Quart. Hung. fol. 42.

Az első semmitmondó, a második elég érdekes. Ez is az újabb iskolabeli ethnographikus népszinművek közül való. Itt látszik az író alapossága, a ki ismeri az oláh fajt s erős jellemző-képességgel viszi színre a havasi pásztorok életét, szokásait, gondolkozásmódját. Nagyon idealizálva van különben. 1901-ben játszották a budapesti Népszínházban.

167. *Molière*: Botcsinálta doktor. Énekes bohózat 3 felvonásban. — után írta Balog István. Jelzete: 1902. Quart. Hung. fol. 30.

Ugy látszik, Balog nem is látta az eredetit, csak a Kazinczy átdolgozását (mely meglehetősen hű, jelenetről-jelenetre követi az eredetit s a szöveghez is eléggé ragaszkodik) vette elő s tette színszerűbbé — a maga módja szerint. Énekeket toldott belé egész operette-szerűen, a szerelmi jeleneteket megtoldotta, kibővítette, a Kazinczy népies szólamait pedig megrövidítette. A szövegét is többnyire megváltoztatja, de nincs egy valamirevaló ötlete sem. A Nemzeti Színház első éveiben még játszották e gyatra fordítást. Színyei nem ismeri.

168. *Mosenthal*: Deborah. Népdráma 4 felvonásban, 4 képpel. Szabadon fordította Somolnok. Jelzete: 1770. Quart. Hung. fol. 26.

169. *Munkácsy János*: Garabonciás diák. Tüneményes vigjáték 3 szakaszban, dalokkal, énekekkel és tánczczal. Jelzete: 1683. Quart. Hung. fol. 35.

Ez a múlt évszáz 30-as éveinek kedvencz darabja, az «első eredeti magyar paródia», mint az egykorú szinlapok nevezik. Nagyon sokat játszották, bár esetlen allegóriája, unalmas párbeszédei, zagyva meséje nem igen magyarazzák népszerűségét a színi-világ első korában, mikor a fényes kiállítás is hiányzott, a mi az ilyen látványosságokat élte.

170. *Murger*: A nyolczadik pont. Vigjáték 1 felvonásban. — után Valezzel és Szerdahelyi. Jelzete: 1771. Quart. Hung. fol. 25.

171. *Murphy Arthur*: Féltekenység vigjátéka. Vigjáték 3 felvonásban. — ötfelvonásos «All in the Wrong» cz. vigjátéka után angolból magyarosította Tóth József. Jelzete: 1772. Quart. Hung. fol. 37.

172. *Müller Hugó*: Fokról-fokra. Népszínmű 5 képben, zenével és tánczczal. Zenéjét Tóth Ferencz. Fordította F. G. Jelzete: 1773. Quart. Hung. fol. 44.

173. *Némethy György*: A gályarab. Színmű 5 szakaszban. Hugo Viktor «Nyomorúltak» cz. regénye után színre alkalmazva. Jelzete: 1863. Quart. Hung. fol. 57.

174. *U. a.*: Vén darázs. Énekes vigjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1654. Quart. Hung. fol. 45.

Színész-író, később a Nemzeti Színház tagja. A dramatizált Hugo-regény a szokásos sorsra jut: a hatalmas alkotásból csak a vad romantika marad meg, a rengeteg regényből csak szemelvények férnek belé.

175. *Nwitter Károly*: A fecsegők. Vig operette 2 felvonásban. Zenéjét Offenbach Jakab, fordította Tarnay Pál. Jelzete: 1913. Quart. Hung. fol. 28.

176. *Obernyik Károly*: Örökség. Eredeti dráma 5 felvonásban. Jelzete: 1778. Quart. Hung. fol. 51.

Azonos a nyomtatásban megjelent munkával.

177. *Ordonneau M. és Valabrègue A.*: Durand és Durand. Bohózat 3 felvonásban. Fordította Kürthy Emil. Jelzete: 1912. Quart. Hung. fol. 33.

178. *Palotás Faustín*: Táltos. Eredeti népszínmű dalokkal és tánczczal, 3 felvonásban. Jelzete: 1803. Quart. Hung. fol. 53.

179. *Párisi adós*. Vigjáték 1 felvonásban. N. után fordította Szemere Pál. Jelzete: 1915. Quart. Hung. fol. 36.

180. *Párisi rongyszedő*. Dráma 5 felvonásban, előjátékkal. Jelzete: 1918. Quart. Hung. fol. 71.

181. (*Pergő*) *Celestin*: Toldi Miklós és a kőszegi magyar amazonok vagy A lisztes vitézek. Vígággal vegyes nemzeti hőstörténet 3 felvonásban. Jelzete: 1620. Quart. Hung. fol. 54.

Se a magyar drámairodalomhoz, se a Toldi-mondáéhoz volta-képen nincs több köze, mint Dugonics hasonló című darabjának. Gleich Josef Alois «Albert der Bär» cz. darabjának átdolgozása. Meglehetősen gyöngye ritterdráma, párhuzamos komoly és víg cselekvénnyel. Celestin Mátyás korába teszi át. Toldi gyakran van a színen, de csak mellékalak, ki a cselekvényt semmivel se viszi előbbre. De legalább a vitéz lovag mintaképe s nem oly szárnalmas alak markába nyomja a Toldi buzogányát, mint Dugonics teszi. 1835. november 8-án adták Budán először. A «Honművész» egykorú bírálata igen gáncsolja, de a közönségnek tetszett a darab és Celestin, a ki Toldit játszotta, s műsoron maradt.¹

182. *Putlitz G.*: Nem jó a tüzzel játszani. Vígjáték 3 felvonásban. Fordította H. Béla. Jelzete: 1805. Quart. Hung. fol. 39.

183. *Raimund Ferdinánd*: A havasi rémkirály és az embergyűlölő. Tündéri vígjáték 3 felvonásban. Fordította Telepi György. Jelzete: 1775. Quart. Hung. fol. 30.

184. *U. a.*: Tékozló. Tündérrege 3 szakaszban. Fordította Jakab István. Jelzete: 1774. Quart. Hung. fol. 54.

185. *Rajkay F. I.*: Miatyánk Isten. Színmű a nép életéből, 4 felvonásban. Idegen eszme után. Jelzete: 1666. Quart. Hung. fol. 44.

Friebeisz István műve, ki nemesi előnevét használta írói névül.

186. *Raupach*: Molnár és leánya. Dráma 5 felvonásban. Fordította Szerdahelyi József. Jelzete: 1907. Quart. Hung. fol. 27.

187. *Rákosi Jenő*: Ripacsos Pista dolmánya. Népszínmű 3 felvonásban. Jelzete: 1876. Quart. Hung. fol. 51.

Rákosi fiataalkori munkája, 1868-ban adták a Nemzeti Színházban. A kiváló színműirót még csak az irodalmi nyelvezet s a folyékony dialogusok sejtetik. Nyomtatásban nem jelent meg, összegyűjtött színműveiből az író kihagyta.

188. *Rónai Gyula és Csörgei Dávid*: A kalandor. Eredeti dráma 4 felvonásban. Jelzete: 1653. Quart. Hung. fol. 42.

¹ Heinrich Gusztáv ismerteti a Dugonics «Toldi Miklósa» elé írt bevezetésében. («Olcsó Könyvtár» 326. sz.)

Rónai színész írta a 60—70-es években. Ha kortársai túlzott dicséreteit le is szállítjuk, úgy látszik, hatalmas színész tehetség volt. E darabja lapos utánzata a Dumas père, D'Ennery-féle drámáknak, tárgya is francia. Szinnyei nem ismeri. A darab a szerző kezeirása.

189. *Rónaszéki Gusztáv*: Méltóságos csizmadia. Énekes bohózat 3 felvonásban. Pölcz eszméje után. Zenéjét összeállította Orbán Árpád. Jelzete: 1896. Quart. Hung. fol. 31.

Nem irodalmi értéke, hanem tárgya miatt érdekes. Az álmban nagyúrrá öltöztetett szegény ember története újul meg benne, melyet a régi keleti meseiróktól kezdve Hauptmann Gerhardig annyian dolgoztak föl. E darab — mint czimlapja is mutatja — nem is követeli magának az eredetiséget s csak egy estére való bolondságnak készült.

190. *Rosen Gyula*: Ágyútöltelék vagy A tisztakezü pénzügyminiszteri számvivő. Vigjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1777. Quart. Hung. fol. 49.

191. *U. a.*: Ó azok a férfiak. Vigjáték 4 felvonásban. Fordította Follinusz János. Jelzete: 1776. Quart. Hung. fol. 44.

192. *Sardou*: A haza. Történelmi dráma 5 felvonásban. Fordította Paulay Ede és Szerdahelyi Kálmán. Jelzete: 1708. Quart. Hung. fol. 70.

Kissé hevenyében készült fordítás, a mivel pedig a Paulay fordításait általában nem lehet vádolni. Itt a verses formát is prózára változtatta.

193. *U. a. és Tiboust L.*: Egy férj vétke. Vigjáték 3 felvonásban. Fordította Tar Csatár és Marczel Géza. Jelzete: 1300. Fol. Hung. fol. 32.

194. *Schiller*: Ármány és szerelem. Szomorújáték 5 felvonásban. Németből fordította Szenvey (József). Jelzete: 1779. Quart. Hung. fol. 131.

Azonos a Nagy Ignác-féle «Szinmútarban» megjelent szöveggel, csak a harmadik felvonás negyedik jelenete marad ki, minden érthető ok nélkül.

195. *Schönthan Pál és Ferencz*: A sabin nők elrablása. Bohózat 4 felvonásban. Magyarította Benedek Gyula. Jelzete: 1904. Quart. Hung. fol. 77.

196. *Schusztler Antal*: Szentgelérthegyi boszorkány vagy 100 éves vándorlélek szabadulása napja. Énekes bohózat táncz-

czal, szavalattal s néma képezettel 5 felvonásban. Fordította Szaploneczai Mihály, muzsikáját szerzetté Arnold György. Jelzete: 1875. Quart. Hung. fol. 34.

A kézirat a 30-as évekből való lehet. A darab különféle címek alatt szerepelt, Gotthárdhegyre vagy Endorba is helyezik a boszorkány tanyáját. A darabnak érdeket az Arnold — fájdalom, elveszett — zenéje ad, a ki a régebbi magyar zene érdemes alakja.¹ Mulatságos a darab requisitumainak összeállítása: kell hozzá a többi között görögtűz, dörgő pléh, csúnya lárva stb.

197. *Scribe*: A míg a férj távol van. Dráma 3 felvonásban. —. után fordította Feleki Miklós. Jelzete: 1628. Quart. Hung. fol. 39.

198. *U. a.*: Fialat keresztanya. Vigjáték 1 felvonásban. Fordította Jakab (István). Jelzete: 1684. Quart. Hung. fol. 29.

199. *U. a.*: Örökké. Vigjáték 2 felvonásban. Fordította Csató Pál. Jelzete: 1675. Quart. Hung. fol. 45.

Rá van jegyezve a Magyar Tudós Társaság elfogadó határozata 1834. decz. 25. Döbrentei aláírásával.

200. *U. a.*: Próféta. Szomorújáték 4 felvonásban. —. operaszövege után írta Tóth Ferencz. Jelzete: 1695. Quart. Hung. fol. 29.

Az operaszöveg Meyerbeer zenéjéhez készült.

201. *U. a.* és *Legouvé*: Női harc vagy Párbaja szerelemben. Vigjáték 3 felvonásban. Fordította Csepregi (Lajos). Jelzete: 1780. Quart. Hung. fol. 60.

202. *U. azok*: Tündérujjak. Szinmű 5 felvonásban. Fordította Feleki Miklós. Jelzete: 1781. Quart. Hung. fol. 65.

203. *Sejour Viktor*: A kártyavetőnő. Dráma 5 felvonásban, előjátékkal 1 felvonásban. Fordította Feleki Miklós. Jelzete: 1782. Quart. Hung. fol. 54.

204. *Shakespeare*: Harmadik Richárd király. Dráma 5 felvonásban. Angolból fordították Vajda Péter és Egressy Gábor. Jelzete: 1619. Quart. Hung. fol. 50.

Ez és a következő Shakespeare-fordítások elsősorban szinpadai munkák s mint ilyeneket kell megbirálni. Azért van bennök

¹ Isoz Kálmán: Arnold György. Budapest, 1908. Isoz abban téved, hogy Schuszttert tartja a mű magyarítójának.

a sok kihagyás, összevonás és azért van jelenetekre osztva. Az I. felvonás 1. és 2. színe egymásba csatolva. (Itt néhány sornyi lényegtelen betoldás is van, a mire voltaképen semmi szükség.) A 4. színnel a II. felvonást kezdi meg. E szín Clarence herceg meggyilkolását adja elő, de épen a lényeges rész: a gyilkosság maga hiányzik. A II. felvonás első két színe össze van kapcsolva, a 3. és 4. elmarad. A III. felvonásból hiányzik a 2., 3., 5. és 6. szín, a 4. színből a vérpadra lépő Hastings megható búcsúszavai. A 7. színben Richárd két püspök között mutatja magát a népnek; példányunk kissé vidéki ízű változtatást tesz: «Heródesebb lesz Heródesnél» Hamlet szerint s a két püspök itt két kámzsába bújt katona. A IV. felvonás a 2. színnel kezdődik, minek közvetlen folytatása a 3. szín. Itt a gyilkos Tyrrel monológja fogy el, mi által a jellem érdekes volta teljesen elvész. A 4. színben a királynék fenséges jelenete nagyon meg rövidül, az 5. szín egészen elmarad. Az V. felvonásból hiányzik az 1. és 2. szín s a 3-ban Richárd nagy beszéde szenved lényegesebb rövidülést.

E kisebb hibák ellenére is a színre alkalmazás elég megfelelő, csak az utolsó felvonás kihagyásai bántók, mert a hős utolsó küzdelme rövidül meg s a győztes Richmond ragyogó alakja csaknem elvész. A fordítás prózai, a nyelv egyszerű, magyaros, de nem emelkedett s kissé laza, pongyola mondatai még jobban éreztetik a verses forma mellőzését. Csak az utolsó sorokat szedi gyöngén rimelt alexandrinusokba. Álljon itt izelítőül:

«Ne hagyj élni a' hon kárára azokat,
Kik visszavonásra hintenek magvakat!
A' sebek hegednek, a' béke itt vagyon.
Adjad Isten, hogy az mindig itt maradjon».

Szigligeti fordítása, mely e fordítást a Nemzeti Színháznál fölváltotta, bár sok helyen nehézkes, sokkalta jobb nála.

205. *U. a.*: Lear király. Szomorújáték 5 felvonásban. Angolból fordították Vajda Péter és Egressy Gábor. Jelzete: 1618. Quart. Hung. fol. 45.

Szintén jelenetезve van. Ebben általában kevés a kihagyás. Peldányunkból a személyek jegyzéke hiányzik. Az I. felvonásból el van hagyva az 5. szín, a II-ből a 3. szín. A III. felvonás 1. és 2. színe össze van csatolva, a 3. elmarad, valamint az 5. is. A 6. színből hiányzik Edgar szép monológja, a 7-ben Gloster megvakítása a színen kívül történik, a mit a technikai nehézségek miatt ma is úgy játszanak. A IV. felvonástól kezdve bővülnek a kihagyások, a mint a tragédia szállni kezd a lejtőn. Különben régi tapasztalat, hogy a közönség türelme is fogy az

utolsó felvonásnál. Itt az érdek Lear alakja köré fonódik s a Gloster-család történetéből csak annyi marad meg, a mennyi okvetlen szükséges a cselekvény megértésére. Természetesen nagyon sok szép hely áldozatul esik, de színszerűség szempontjából e kihagyások érthetők. Így elmarad a IV. felvonás 1—5. színe s az V. 1. és 2. színe.

Ez már verses fordítás, elég jól folyó, szabatos versek, a mi méltóságot ad a beszédnek, mely különben nem emelkedettebb a «III. Richárdnál» és teljesen színtelenné válik, ha az ezt követő Vörösmarty-féle fordítással hasonlítjuk össze, melyben még mindig sok a szín és erő, pedig a költő betegsége, hanyatló ereje megérzik már benne.

206. *U. a.*: Macbeth. Szomorújáték 5 felvonásban. Németből fordította Egressy Gábor. Jelzete: 1783. Quart. Hung. fol. 32.

Ez már egészen színpadi munka, igen sok benne a kihagyás, a mellékszemélyek közül is néhány egybe van vonva. Az I. felvonásból hiányzik a 2. és 4. szám. Az 5.—7. színek össze vannak kapcsolva. A II. felvonás 3. színéből kimarad a kapus monológja, az egyetlen derült hely a sötét tragédiában, a 4. elmarad egészen. A III. felvonás 1. színéből hiányzik a gyilkosok jelenete, a 2. színnek folytatása a 4. szín, a 3., 5. és 6. elmarad. A IV.-ből a 3. szín marad el, a mi költői és színpadi tekintetből egyformán hiba, mert ez az oly szép és annyira fontos angliai jelenet. Az V. felvonásból nincs meg a 2. és a 4. szín. A darab Macbeth elestével be is végződik. Macduff két sorban üdvözli a bevonuló Malcolmot.

Egressy dolgozótársa, Vajda Péter nem élt már s ez az oka, hogy már e darabot németből ülteti át. Példányunkban a verses szöveg folyó beszédben van írva. A nyelv itt szebb, mint az előző kettőben, van benne valami erő, a mi amott hiányzik. Mikor Szász Károly 1864-ben újra fordította «Macbeth»-et, Egressytől elkérte a fordítást s írja, hogy hasznát is vette, egy-két sikerülten fordított sort fölhasználva belőle.¹

207. *U. a.*: Romeo és Julia. Szomorújáték 5 felvonásban. Fordította Gondol Dániel. Jelzete: 1784. Quart. Hung. fol. 31.

E példány vidéki színpadok számára való átdolgozás. Jóformán csak a pusztá cselekvény marad meg, a legjobb helyek irgalom nélkül kitörülve. Az I. felvonásból kihagyták a 4. színt Mercutio bájos Mab királynéjával együtt. A II.-ből hiányzik az 1. szín, a 2.-ban az erkélyjelenetben záradékol az az együgyű

¹ Egressy Gábor és kortársai. Sajtó alá rendezte Molnár László. Budapest, 1908. Szász Károly két levele közölve van benne. 1864. jan. 21. és febr. 15.

betoldás szerepel, hogy Julia ledobja fátyolát, melyet Romeo megcsókol és visszadob. A 3. szín kimarad (Romeo és Lőrincz barát!), valamint az 5. is. A III. felvonásban nincs meg a 3. szín, melyben Romeo a baráttól bucsúzik, nemkülönben a 4. szín. A IV. felvonás 1. színéből hiányzik Paris jelenete s a szín az előbbi felvonás 5. színét folytatja. A 2. elmarad, a 3-ból csak Julia monológja marad meg, a 4. és 5-ből semmi. Az V-ben nincs meg az 1. szín (Romeo megtudja Julia halálát!), a 2. a sírboltban történik s a 3. folytatólagosan hozzacsatolódik.

E barbár munka nem az eredeti Gondol-féle szöveg. A Nemzeti Színház régi sugópéldányában a kihagyott fontosabb és szebb helyek megvannak az I. felvonásbeli Mercutio-jelenet kivételével.

Nem érteni, hogy a Nemzeti Színház miért használta e prózai és lapos fordítást 1871-ig, mikor már 1839-ben megvolt a Nyáray Antal nehézkes, de legalább verses fordítása s csak a Szász Károlyéval váltották föl.

208. *Soulié*: Az örült nő gyermeke. Dráma 5 felvonásban. Fordította Nagy Elek. Jelzete: 1868. Quart. Hung. fol. 52.

209. *Souvestre Emil és Bourgeois*: Evangéliumi és családi élet. Dráma 5 felvonásban, 6 képben. Fordította Csepregi (Lajos) és Egressy Béni. Jelzete: 1785. Quart. Hung. fol. 62.

210. *Sue Eugène*: A kápolna titkai. Régényes rajz 3 felvonásban. Fordította dr. Fésüs György. Jelzete: 1786. Quart. Hung. fol. 42.

211. *P. Szathmáry Károly*: Egy arczkép vagy a bankóhamisító. Eredeti népszínmű 3 felvonásban. Jelzete: 1648. Quart. Hung. fol. 43.

Oly író munkája, ki elég népszerű volt s meglehetősen tekintélyre tett szert, pedig jóformán hijjával volt minden igazi tehetségnek. Jellemzi e népszínmű, melyben még az sincs meg, a mi legtöbb társában megvan: a népies nyelv.

212. *Szemere Attila*: Hozomány nélkül. Vígjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1897. Quart. Hung. fol. 54.

213. *Szentpéteri Zsigmond*: Parlagi Jancsi. Víg énekes színmű 3 felvonásban. Újonnan színre alkalmazta - . Zenéje Bognár Ignácztól. Jelzete: 1878. Quart. Hung. fol. 61.

Voltaképen német vígjáték, ismeretlen szerzőtől. A régebbi átdolgozás a Kovacsóczy Mihály műve. Tulajdonképen meglehetősen naiv história, de jó előadásban elég mulatságos. Érdekes, hogy míg a II. felvonásban a nótás magyar öreg úr alakját az

átdolgozó magyarossá tudta tenni, addig Parlagi Jancsi, a jóindulatú, de faragatlan, betyáros nemes ember csak általános típus marad, minden nemzeti sajáttság nélkül.

214. *Szépfaludi Ferencz*: Szükség törvényt bont. 20 arany pályadíjat nyert eredeti vígjáték 1 felvonásban. Jelzete: 1693. Quart. Hung. fol. 19.

215. *Szerelmi varázsital*. Operette 1 felvonásban. Francia eredeti után németből fordította Bercsényi Károly. Zenéjét írta Müller Adolf. Jelzete: 1809. Quart. Hung. fol. 15.

216. *Szigeti József*: A csókon szerzett völegény. Énekes vígjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1908. Quart. Hung. fol. 53.

217. *U. a.*: Becsületszó. 40 aranyat nyert pályamű. Vígjáték 1 felvonásban. Jelzete: 1660. Quart. Hung. fol. 36.

218. *U. a.*: Egy jó madár. Vígjáték énekkel, 3 felvonásban. Jelzete: 1790. Quart. Hung. fol. 38.

219. *U. a.*: Jegygyűrű. Eredeti színmű népdalokkal 3 szakaszban. Jelzete: 1884. Quart. Hung. fol. 46.

220. *U. a.*: Kisértet. Népszínmű 3 felvonásban. Jelzete: 1661. Quart. Hung. fol. 27.

221. *U. a.*: Szép juhász. Eredeti népszínmű dalokkal, 3 felvonásban. Jelzete: 1792. Quart. Hung. fol. 31.

Gyűjteményünk legérdekesebb darabjai közül valók. Ime egy igazi színpadi író, ki nem is tartotta érdemesnek, hogy műveit kinyomassa. A darab addig él, a míg színen van. A sok vándorló sugókönyv mutatja, hogy még élnek. Itt van a «Jegygyűrű» is, Szigeti legelső darabja a Nemzeti Színházban, az még telivér vadromantika, csak a humoros mellékalakok sejtetik a vígjáték-író, a mint akkor az írója is a fiatal szerelmeseket és hősöket játszotta, a ki később oly pompás Falstaff és Polonius volt. A kompozíció nem erős oldala, történetei naivak, de nem a mese kedves naivitása ez, hanem a művészebb kigondolás teljes hiánya. A mi igazi érték van ezekben, az a vérbeli színpadi íróra vall: ezek a szerepek, kivált a kedélyes alakok. A «Szép juhásznak» az obsitos katona nagyszerűen megalkotott szerepe maga biztosítja a sikert, mint a «Jó madárnak» a tekintetes asszonyé. Nem csak figurák ezek, gazdagon buzog bennük a humor, a kedély forrása. Legjobb köztük a «Kisértet», ebben párosával lépnek föl: a csizmadia mester meg az inasa, főleg ez az utóbbi; a darab legelső jelenete, a csizmadiaiinas naiv udvarlása, névnapi köszöntője olyan jelenet, mely soh'se maradhat hatás nélkül, a nézőnek kacagnia kell rajta. Felsőbb komi-

kumról itt szó sem lehet, mélyebb szatiráról, finomabb szellemről; egy régi világból való magyar úr anekdotái ezek. Leggyöngébb «A csókon szerzett völegény», a legújabb fölelevenítés sikere ellenére is. A főszemély hatféle alakban való megjelenése lehet hatásos, mint szinpadai mutatvány, de mint ilyen is teljesen alsóbbrendű virtuozitás. Kár, hogy «A vén bakancsos és fia a huszár», meg a «Rang és mód» hiányzanak sugókönyveinkből, a mi teljessé tenné a Szigeti-gyűjteményt.

222. *Szigligeti Ede*: Nagypó. Eredeti vígjáték dalokkal, 3 felvonásban. Jelzete: 1886. Quart. Hung. fol. 72.

Szigligeti gyöngébb dolgai közül való, bár a nagypó kedélyes alakja s az ügyes elrendezés a gyakorlott íróra vall. A sugókönyv voltaképen másodpéldány, mert a darab megvan a Múzeum kéziratai között a szerző eredeti kézírásában.

223. *Szuter*: Ilona, a havasi bolond. Népdráma 5 felvonásban. Szinre alkalmazta Tóth József. Jelzete: Quart. Hung. 1793. fol. 46.

224. *Telepi György*: Borsszem Jankó. Tüneményes rege 2 felvonásban, énekkel. Jelzete: 1688. Quart. Hung. fol. 33.

Szinre alkalmazott gyermekmese. Úgy látszik, német eredeti után van átmagyarítva.

225. *Tenellé*: A zarándokok vagy Kaland egy apácza-kolostorban. Francia vígjáték 3 felvonásban. Fordította Vezéry Ödön. Jelzete: 1794. Quart. Hung. fol. 34.

226. *Tóth Ede*: A toloncz. 100 arany pályadíjat nyert énekes népszinmű 3 felvonásban. Zenéjét szerzé Erkel Gyula. Jelzete: 1798. Quart. Hung. fol. 36.

Azonos a nyomtatott kiadással.

227. *U. a.*: Az önkéntes tűzoltók. Eredeti szinmű dalokkal, 3 szakaszban. Jelzete: 1797. Quart. Hung. fol. 34.

228. *U. a.*: Kerkes András és szeretője Piros Panna. Énekes népszinmű 3 szakaszban, tánczczal, néma képlettel. Jelzete: 1663. Quart. Hung. fol. 37.

229. *U. a.*: Schneider Fáni. Eredeti népszinmű dalokkal, tánczczal, 4 szakaszban. Jelzete: 1662. Quart. Hung. fol. 43.

Tóth Ede működésében «A falu rossza» egyedül áll. «A toloncz» csak helylyel-közzel emlékeztet reá, «A kintornás család» pedig nagyon gyöngé. Most itt az ifjúkori kísérleteket is szemre vehetjük, de a legszeretőbb lapozás sem képes ezekben

fölfedezni a szunnyadó tehetséget. Mellőzve «Az önkéntes tűzoltókat», a másik kettőben azonban a dolgozási mód érdekes jelenségére bukkanunk. Nagy költők néha egy-egy régi dalt vagy daltörödéket vesznek elő, mely valahogy képzeletükbe hat s mintegy a romokból előbukkant kéz- vagy lábtörödékekhez megalkotják az egész szobrot. Így tett Goethe és így Arany János is, kinek egyik legérdekesebb ilyen műve a «Vörös Rébék», a hol két sor balladatörödékhöz írta az egész balladát. Tóth Ede e két darabjában egy-egy népdalt dolgozott föl. Népszínműnél valóban nem rossz ötlet: a nóta úgysis a fülében zsong a hallgatónak s egyszerre ismerős alakokul lépnek a színpadra a darab főszemélyei. Fájdalom, itt csak a gondolat marad érdekes, a két színmű teljesen értéktelen, olyannyira, hogy lehetetlen volna beható kritika alá venni.

230. *Tóth Kálmán*: Dobó Katicza vagy Az egri szép napok. Énekes népszínmű 3 felvonásban. Zenéjét szerzette Allaga Géza. Jelzete: 1671. Quart. Hung. fol. 45.

1861-ben adták a Nemzeti Színházban s bár sikere volt, mégis gyöngé munkája a népszerű költőnek. Mintha csak a II. felvonásbeli lantos-jelenet kedvéért írta volna. Voltaképen történelmi vígjáték, de a történelmet jóformán csak a nevek képviselik.

231. *Töpfer*: Világ divatja (A' Nagyvilág Tonusa). Fordította Komlóssy Ferencz. Jelzete: 1685. Quart. Hung. fol. 40.

232. *Törteli Tihamér*: Nyomorúság a korszóban. Bohózat 5 képben. Zenéjét szerzé Allaga Géza. Jelzete: 1702. Quart. Hung. fol. 36.

233. *Tücsök, A — leánya*. Németből fordította Csepregi (Lajos). Jelzete: 1728. Quart Hung fol. 72.

234. *Tündérhaj*. Énekes bohózat 3 felvonásban, francziából magyarosította Toldy István. Zenéjét szerzette Erkel Elek. Jelzete: 1796. Quart. Hung. fol. 38.

235. *Tűz a zárdában*, Vígjáték 1 felvonásban. Fordította Feleki Miklós. Jelzete: 1748. Quart. Hung. fol. 27.

236. *Vahot Imre*: A falu szépe vagy Egy magyar zsidócsalád. Eredeti népszínmű 5 felvonásban, dalokkal és tánczczal. Zenéjét szerzette Erkel Elek. 1878. Jelzete: 1956. Quart. Hung. fol. 77.

237. *U. a.*: Álmos és Árpád vagy A hét magyar vezér. Nagy látványos eredeti hősdráma 3 felvonásban, nagyszerű kar-

dalokkal, áldozó- és fegyvertánczczal. Jelzete: 1955. Quart. Hung. fol. 48.

238. *U. a.*: Bányarém. Hajdankori néprege. Dalokkal és tánczczal 3 felvonásban. Zenéjét szerzette Szerdahelyi. Az előforduló tündértánczokat betanította Campelli. Jelzete: 1795. Quart. Hung. fol. 44.

239. *U. a.*: Egy magyar iparos vagy Az iparosszövetség diadala. Eredeti népszinmű 3 szakaszban és 5 képletben, dalokkal és tánczczal. Zenéjét szerző Káldy Gyula. Jelzete: 1658. Quart. Hung. fol. 33.

240. *U. a.*: Huszárcsiny. Eredeti vígjáték dalokkal, 3 felvonásban. Zenéjét szerző Böhm Gusztáv. Jelzete: 1686. Quart. Hung. fol. 45.

A «Magyar iparos» az 1847-ben előadott «Kézműves» cz. darab átdolgozása. Ahhoz akkor Egressy Béni írta a zenét. A kritika megtámadta a darab ellentmondásait, izetlenségét. Az újabb átdolgozás a hibákon jelentékenyen segített, de igazi érdekes cselekvényt, megkapó jellemrajzot, szellemet nem adott belé. Vahot is szinpadi író, de nem olyan ügyes, mint Szigligeti, vagy olyan rokonszenves, mint Szigeti. A «Magyar iparos» a kézi munka dicsérete, de igen együgyű s a jó nevelés, jó modor prédikálása furcsán illik a Vahot Imre ajkára, a ki mindig kötekedő, hetvenkedő ember volt. A «Huszárcsiny» nem több deákos ötletnél, a «népregének» keresztelt «Bányarém» unalmas történeti vígjáték Mátyás királylyal, a ki a deus ex machinát képviseli. A másik két darab a szerző sajátkezű bejegyzése szerint még sehol sem került színre. Az «Álmos és Árpád» Szabó József debreczeni színigazgató nevével van ellátva. Vahot fölvilágosító jegyzetet ír hozzá: hogy a darabot 1855-ben, midőn műve pályázaton dicséretet nyert, küldte Szabónak, hogy adja elő, de a színigazgató csak húzta-halasztotta az előadást, a nagy kiállítási költséggel mentegetvén magát. Bátran hivatkozhatott volna a dráma értéktelenségére is, a pályázat dicsérete ellenére is. «A falu szépe» a budapesti Népszínház sűgőkönyve, de színre nem került. Iránydarab a zsidó-emancipatio mellett; együgyűségét csak izléstelensége mulja felül s a gazdag zsidó földesúr elhibázott alakja nem sok barátot szerezhetett volna a szerző szándékának. Utolsó kísérletei közül való ez Petőfi egykori barátjának, a kit lassanként mindenki elfeledett, csak ő maga hitt nagyságában.

241. *Vahot Sándor*: A szerencse fia. Vígjáték 1 felvonásban. Jelzete: 1659. Quart. Hung. fol. 19.

Nagyon igénytelen dolog. A gyöngéd lyrai költőnek — a ki testvére teljes ellentéte volt — nem igen volt a színműírássra tehetsége.

242. *Vanderburch Laurancin és Clairville*: Szamárbőr. Tünetményes bohózat 4 felvonásban, 15 képben. Fordította Tarnay Pál, zenéjét írta Gossey. Jelzete: 1801. Quart. Hung. fol. 58.

243 *Véesei Leo*: Hamupipőke, vagy Az arany papucs és a gonosz mostoha. Varázsrege 6 képben, dalokkal és tánczczal, magyar színre alkalmazta —. Jelzetét I. E. Illés László alatt.

244. *Wespe, Dr.* — vagy Hogyan kell a nőket emancipálni. Vigjáték 5 felvonásban. Fordította Berendorfer Miksa. Jelzete: 1713. Quart. Hung. fol. 60.

245. (*Wolff Pius A.*;) *Preciosa*. Énekes színmű 4 felvonásban. Jelzete: 1804. Quart. Hung. fol. 33.

Zenéjét Weber írta.

246. *Zell F. és Genée R.*: *Fatinitza*. Bohózos nagy operette 3 felvonásban. Zenéjét Suppée Ferencz. Fordították E. Illés László és Bánfalvi Lajos. Jelzete: 1787. Quart. Hung. fol 61.